

Винник О. Д.

СТАВЛЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ЛЬВОВА ДО ПОЛОНЕНИХ І ПОРАНЕНИХ СОЛДАТІВ (1914–1915)

У статті проаналізовано реакцію мешканців Львова на появу полонених і поранених солдатів на вулицях міста з початком Першої світової війни. Автор з'ясовує ставлення львів'ян до різних груп полонених і поранених, яке з огляду на обставини змінювалося від співчуття та допомоги до брутальності.

«Велика війна» стала першою тотальною війною, в якій були задіяні значні ресурси та неабияка кількість цивільного населення, зникла різниця між фронтом і тилом [1]. Мешканці міст набули досвіду життя в нових умовах, а одним із видимих наслідків війни стала поява поранених і полонених солдатів різних армій. Вулиці були місцем, де населення могло не лише побачити велику кількість солдатів з понівеченими тілами й ув'язнених вояків, а й безпосередньо поспілкуватися з ними. Завдання цієї статті – з'ясувати ставлення львів'ян до різних груп поранених і полонених, яких транспортували вулицями міста впродовж серпня 1914 – липня 1915 рр. Часові рамки статті обмежені періодом закінчення російської окупації Львова та поверненням австрійської влади до міста.

Східна Галичина була територією, де зустрілися ворогуючі сторони, прикордонням, через яке пролягала лінія фронту впродовж перших років війни. На початку серпня 1914 р. львів'яни вітали проголошення війни патріотичними маніфестаціями, а наприкінці місяця у паніці масово втікали з міста. Вже у вересні Львів окупували російські війська, а його мешканці спостерігали за чужою армією, що проходила через їхнє місто [2].

Оскільки воєнні дії відбувалися неподалік Львова, жителі міста мали змогу побачити своєрідні воєнні «трофеї» спершу своєї, а невдовзі й ворожої армії. Двом місцевим художникам, Созанському і Вигживальському, у серпні 1914 р. дозволили малювати портрети російських полонених, і п'ять із них невдовзі прикрасили вітрину бюро останнього [3]. Поява полонених на вулицях міста стала звичним явищем, яке збирало значні натовпи людей. Про першого російського полоненого у Львові місцева преса повідомила вже 11 серпня. Георга Андреева, солдата 7-го полку уланів, було спіймано під Сокалем. За декілька днів кількість полонених, які під пильним наглядом конвоїрів і натовпів зацікавлених львів'ян пересувалися містом, сягала сотень [4].

Окрім полонених, до Львова привозили також поранених у боях солдатів двох воюючих сторін, і кількість поранених стала для місцевого населення своєрідною інформацією про їхні успіхи чи поразки. Очікуючи на великі групи поранених, члени крайової організації «Червоного хреста» звернулися з проханням до громадськості допомогти матеріальними та людськими ресурсами. У місцевих газетах оголошували про набори на різні самаритянські курси, випускниці яких мали у майбутньому доглядати за пораненими як у місті, так і на фронті. Виникла мода на речі, пов'язані із «Червоним хрестом», і як наслідок – зловживання ними. Невдовзі у часописах було опубліковано попередження про те, що поліція контролюватиме носіння цивільним населенням речей зі знаком цієї організації і викриватиме надужиття [5].

Упродовж другої половини серпня групи полонених усе частіше проходили у супроводі конвою вулицями міста. Описуючи їх, місцеві газети зазначали, що вони не завжди складалися лише з солдатів. Так, «Wiek Nowy» до полонених зараховував також деяких заарештованих австрійських громадян. Наприклад, у часописі містилася інформація про те, що серед російських полонених, яких привезли до Львова 15 серпня, було 14 козаків, 2 піхотинці та близько 130 москвофілів, зокрема 3 священники, 2 студенти, декілька жінок і євреїв. Солдати та кінна поліція, що супроводжували полонених, були змушені захищати їх від розгніваної юрби. Що далі просувався містом конвой, то більше людей збиралося, викрикуючи погрози на адресу заарештованих і намагаючись дістатися до них. На вулиці Баторія натовп таки прорвав конвой, і кінній поліції довелося застосувати силу, щоб відновити порядок [6]. Випадки побиття заарештованих москвофілів розлюченим натовпом траплялися і надалі [7].

В усіх повідомленнях про приїзд або від'їзд полонених зі Львова зазначалося, що збиралися чималі натовпи людей і зацікавлено їх оглядали,

оскільки самі хотіли побачити докази перемог австрійського війська. Про кількість людей, які очікували на прибуття нових груп полонених, може свідчити газетна замітка одного із журналістів, в якій ідеться про те, що натовп людей заповнив Маріацьку, Галицьку, Бернардинську площі, вулицю Короля Людвіка і далі аж до Жовківської рогатки. Серед мешканців міста зростала тривога та поширювалися чутки про поразки, натомість повідомлення преси були сповнені оптимізму. Недовіра до офіційних джерел інформації підштовхувала людей до самостійних пошуків. Частина львів'ян проводила час на головних вулицях, вокзалах, біля лікарень, спостерігаючи за пересуванням військового транспорту, полонених і поранених [8]. У місті поширювалися різні чутки і, як повідомляє один із часописів, кількість поранених у кожній кав'ярні була різною. Натомість газети оприлюднювали статистику, відповідно до якої 22 серпня у гарнізонній лікарні перебував 141 поранений, а в інших – ще 40 солдатів [9].

Місцеві часописи інформували своїх читачів про найцікавіші групи полонених або поранених. Зокрема, 22 серпня вони повідомили, що попереднього вечора на Маріацькій площі зібралося багато людей, оскільки поширилася чутка, що мають привезти до Львова кількості російських полонених. Натомість з'явилося лише два автомобілі «Червоного хреста» з пораненими, серед яких, як стверджували журналісти, був якийсь російський офіцер високого рангу, можливо генерал, з ад'ютантом [10]. Через декілька днів до міста привезли групу полонених офіцерів і православних священників, за транспортуванням яких також зібралися спостерігати юрби львів'ян, а газета «Wiek nowy» повідомляла про цю подію у публікації із заголовком «Російський штаб на вулицях Львова» [11].

Незважаючи на запевнення про перемоги австрійського війська, серед населення Львова поширювалася паніка, оскільки у місті було чути звуки артилерії. Вечері 27 серпня з'явилася поголоска, що козаки вже недалеко від Львова, і люди, які мешкали біля Личаківської рогатки, почали втікати до середмістя, поширюючи паніку, створюючи тисняву та шум. Один із очевидців зазначає, що навіть поранені вискакували із транспортних засобів і намагалися протиснутися крізь натовп [12]. Наступного дня видано наказ, що забороняв збиратися та пересуватися містом цивільним особам після 10-ї години вечора. Мешканці міста також не могли користуватися трамваями, оскільки ними перевозили поранених [13].

В останні дні серпня розпочалася масова втеча львів'ян з міста. Люди залазили в потяги через вікна, залишали на перонах весь свій багаж,

губили членів родини, відповідно до чуток у натовпі було задушено кілька людей. Місто залишили представники влади, намісник, президент міста, багато чиновників із сім'ями. Зранку 31 серпня мешканцям Львова заборонили виходити з будинків, цілий день через місто проходили військові відділи, возами та потягами вивозили поранених солдатів двох армій [14]. Один із авторів спогадів зазначає, що під час відступу не встигли вивезти всіх поранених і багато з них залишилося на вокзалі без лікарської опіки. Дістатися до лікарень вони змогли завдяки добровольцям, які організували їхній переїзд [15].

Російські війська увійшли до Львова 3 вересня, перехід влади відбувся без жодного опору, президіум міста закликав мешканців зберігати спокій і порядок [16]. Проте неподалік продовжувалися бої, було чути звуки артилерії, населення жило в очікуванні подальших подій. У місто привозили велику кількість поранених, серед яких були також львів'яни. Натовпи людей чекали на Янівській та Городецькій рогатках нових груп поранених і шукали серед них своїх рідних. У перші дні після окупації поширилася чутка, що на околицях міста після боїв залишено напризволяще, без лікарської допомоги та їжі, багато поранених австрійських солдатів. Для пошуків зі Львова виїхав медичний персонал, а також деякі мешканці, зокрема багато жінок. Проте поголоска виявилася неправдивою і жодного пораненого не було знайдено [17].

Газета «Wiek nowy» 11 вересня повідомляла, що у Львові перебуває 8000 поранених солдатів. Їх привозили до лікарень возами, трамваями, вантажними автомобілями. Оскільки транспорт із важкопораненими їхав вулицями повільно, мешканці мали змогу передавати їм їжу, цигарки, обсипати квітами [18]. Очевидці тих подій зауважують, що головний вокзал і площа перед ним були переповнені пораненими, їх перев'язували у залах очікування, легкопоранених потягами відправляли в Росію, натомість важкохворих перевозили трамваями до лікарень [19]. У пресі повідомлялося, що місто перетворюється на лікарню і що для лікування поранених відведено також школи [20]. У часописі «Słowo polskie» змальовуються ідилічні картини спілкування поранених солдатів обох армій, які відпочивали на галявині біля політехніки. Вони начебто розмовляли без жодної ворожості, показували одні одним отримані в боях рани [21].

До міста також продовжували привозити групи полонених. Однак ситуація змінилася докорінно: якщо декілька днів тому жителі Львова збиралися подивитися на полонених ворожої армії, то тепер його вулицями транспортували взятих у полон австрійських солдатів. Серед них були угорці, чехи, італійці, часом львів'яни [22].

Люди давали їм їжу і тютюн, проте за такі дії могли наразитися на покарання з боку конвоїрів. У своєму щоденнику Володимир Шухевич зазначає, що бачив, як козак ударив нагайкою жінку, яка намагалася допомогти полоненим [23].

Оскільки місто перебувало у фактичній ізоляції і мешканці мали обмежену інформацію про перебіг подій на фронті, то групи полонених і поранених, яких привозили до Львова, ставали її джерелом. Наприклад, один зі свідків тих подій у своєму щоденнику занотував, що серед поранених є лише німці й угорці, натомість немає «наших» і чехів. З цього він робить висновок, що останніх вислали до Сербії, а в Галичині воювали угорські солдати [24]. Якщо з лікарень вивозили поранених і потягами переправляли у східному напрямку, вважали, що невдовзі російське військо відступить зі Львова [25].

Кількість поранених часом була такою великою, що їх привозили до лікарень, виносили і залишали на тротуарах, а трамвай повертався за новими групами хворих [26]. Оскільки поранених перевозили громадським транспортом, це не лише спричиняло певні незручності для цивільного населення, а й породжувало страхи і чутки. Наприклад, газети спростовували поголоску про те, що після використання трамваїв для перевезення поранених їх не лише не дезінфікували, а й навіть не чистили. У пресі зазначалося, що такі чутки є неправдивими і заразитися небезпечними хворобами в трамваях неможливо [27].

Мешканці Львова намагалися контактувати з полоненими та пораненими і ворожою, і своєю армією, дізнатися, звідки вони, де потрапили в полон або отримали рани, про хід бойових дій і т. д. [28]. Рух вулицями міста був дуже сповільнений через великі натовпи, вози з пораненими часто зупинялися, що давало можливість львів'янам розмовляти з цими людьми [29]. Серед тих полонених, кого впізнали, були, наприклад, член міської ради і професор політехніки Збігнев Заздро, музичний критик Едмунд Вальтер, комісар поліції К. Левицький [30]. Проте часом конвой не дозволяв наближатися до полонених і дізнаватися, звідки їх привезли [31]. Велике зацікавлення зумовила поява на вулицях міста полонених і поранених пруських солдатів [32]. Журналіст газети московфільського спрямування «Прикарпатська Русь» із задоволенням зазначав, що союзники не миряться навіть у полоні і пруські солдати голосно обурюються, коли їх ведуть вулицями міста разом із австрійськими вояками [33]. Один із очевидців занотував, що на початку російської окупації нова влада намагалася переконати населення у тому, що було захоплено велику кількість австрійських полонених, і проводила містом ті самі групи по декілька разів. Проте львів'яни начебто впізнавали своїх рідних і

розгадали цю хитрість [34]. На жаль, інших підтверджень цієї історії немає. Можливо, автор намагався підбадьорити нею своїх співвітчизників у Відні, для яких написав ці спогади.

Упродовж осені та зими до Львова надалі привозили велику кількість полонених, захоплених переважно під час боїв у Карпатах. Вони часто були в подертому одязі та взутті й, незважаючи на морози, не мали теплої вбрання [35]. Місцева преса писала про те, що до міста прибували групи, які могли складатися із декількох тисяч солдатів, а журналіст «Прикарпатської Русі» зазначав, що за один день лише через Личаківську рогатку пройшло 15 000 полонених [36]. Проте з огляду на московфільську орієнтацію видавців газети вірити у правдивість таких повідомлень не варто.

Декому з полонених вдавалося втекти і загубитися в натовпі під час конвоювання їх вулицями міста. Мешканці часто допомагали у цьому, а потім переховували втікачів. Один із очевидців пише, що російські солдати також були часом причетні до цих втеч, особливо вихідці з Наддніпрянщини [37]. Проте траплялися випадки, коли мешканці міста робили доноси. Агенти, що співпрацювали з російською владою, також доносили на людей, які у публічних місцях вголос висловлювали своє співчуття полоненим [38]. Щоб запобігти втечам, військовий генерал-губернатор Галичини граф Бобринський видав 16 грудня 1914 р. наказ, в якому йшлося про те, що мешканцям міст забороняється підходити до полонених на близькій відстані, супроводжувати їх, розмовляти, передавати чи приймати від них будь-які речі. За порушення цього наказу передбачалося ув'язнення до трьох місяців або штраф у розмірі 3000 рублів [39]. Ті, хто наслідком намагався наблизитися до полонених, також могли отримати удари нагайками від конвоїрів [40]. Проте, незважаючи на такі заборони, львів'яни надалі контактували з полоненими [41].

Наприкінці березня 1915 р. російські війська захопили Перемишль і десятки тисяч полонених було переправлено на схід через Львів. Відповідно до повідомлень місцевої газети за тиждень через місто проїхало 50 000 солдатів [42]. Першу групу полонених, що складалася з 400 офіцерів, привезли залізницею до Львова 26 березня. Журналіст наголошує на тому, що їм дозволили, незважаючи на новий статус, носити шаблі [43]. Частина полонених перевозили поїздами, а частина долала шлях пішки. На вулицях міста надалі збиралися натовпи людей, які старалися впізнати серед полонених своїх рідних. У часописах зазначалося, що бранці з Перемишля були добре одягнуті, проте виснажені голодом. Для полонених офіцерів курсували два спеціальні потяги, а на львівському вокзалі вони могли от-

римати в продовольчих пунктах їжу або замовити її за власний кошт у буфеті [44].

Після повернення Львова під владу Австро-Угорської держави наприкінці червня 1915 р. на вулицях міста мешканці знову бачили групи російських полонених [45]. Реакція на появу недавніх окупантів часом була бурхливою та зовсім непривітною. Деякі місцеві газети закликали населення не поводитися брутально з полоненими, оскільки вони вже не вороги, а лише нещасні, безборонні люди. Представники ізраїльської гміни опублікували оголошення польською та ідишем з таким самим проханням до єврейського населення, оскільки стало відомо, що саме деякі євреї негідно поводитися з російськими солдатами [46].

Поява поранених і полонених на вулицях Львова викликала зацікавлення його мешканців, яким старалися продемонструвати «результати» успішних військових операцій. Велика кількість

поранених вояків у місті свідчила про запекле протистояння. Загалом львів'яни ставилися до них зі співчуттям, попри те, на якій стороні воювали ці бійці. Спершу населення міста спостерігало за полоненими ворожою армією, проте невдовзі після окупації Львова їх замінили групи австрійських солдатів. Якщо російських вояків сприймали як «чужих» чи своєрідну «екзотику», то австрійських, незважаючи на їхнє етнічне походження, радше як «своїх», їм допомагали матеріально, влаштували втечі та переховували. Російська влада намагалася запобігти таким втечам і спілкуванню з мешканцями міста, видавши наказ, порушення якого передбачало грошове покарання або ув'язнення. Поранених і полонених, яких привозили до міста, сприймали також як своєрідне джерело інформації. Її отримували не лише під час безпосереднього контакту, а й спостерігаючи за їхньою кількістю, зовнішнім виглядом, етнічним складом.

1. Healy M. Vienna and the Fall of Habsburg Empire. Total War and Everyday Life in World War I / M. Healy. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – P. 3, 5, 300 ; Kramer A. Dynamic of Destruction. Culture and Mass Killing in the First World War / A. Kramer. – Oxford : Oxford University Press, 2007. – P. 2, 5–19, 331, 347–348.
2. Białnia-Chołoddecki J. Lwów w czasie okupacji rosyjskiej (3 września 1914 – 22 czerwca 1915) / J. Białnia-Chołoddecki. – Lwów, 1930. – S. 39 ; Janusz B. 293 dni rządów rosyjskich we Lwowie / B. Janusz. – Lwów, 1915. – S. 3–4 ; Zakład narodowy im. Ossolinskich. – II.6526. – S. 3 ; Lwów po inwazji rosyjskiej (wrzesień–grudzień 1914). – Wien, 1915. – S. 2 ; Kurjer Lwowski (далі – KL). – 30 lipca. – 1914. – S. 4 ; Wiek nowy (далі – WN). – 1 sierpnia. – 1914. – S. 8.
3. Słowo polskie (далі – SP). – 25 sierpnia. – 1914. – S. 4 ; Там само. – 30 sierpnia. – 1914. – S. 4.
4. WN. – 11 sierpnia. – 1914. – S. 11 ; Там само. – 19 sierpnia. – 1914. – S. 10 ; Там само. – 24 sierpnia. – 1914. – S. 8.
5. WN. – 1 sierpnia. – 1914. – S. 11 ; Там само. – 20 sierpnia. – 1914. – S. 10 ; KL. – 15 sierpnia. – 1914. – S. 3 ; Там само. – 18 sierpnia. – 1914. – S. 3.
6. WN. – 16 sierpnia. – 1914. – S. 6 ; Białnia-Chołoddecki J. Вказ. праця. – С. 28.
7. KL. – 15 sierpnia. – 1914. – S. 4.
8. WN. – 19 sierpnia. – 1914. – S. 10 ; Там само. – 22 sierpnia. – 1914. – S. 10 ; Там само. – 24 sierpnia. – 1914. – S. 8 ; Там само. – 25 sierpnia. – 1914. – S. 10 ; KL. – 15 sierpnia. – 1914. – S. 1 ; Białnia-Chołoddecki J. Вказ. праця. – С. 28, 34 ; SP. – 27 sierpnia. – 1914. – S. 4.
9. WN. – 22 sierpnia. – 1914. – S. 9.
10. KL. – 22 sierpnia. – 1914. – S. 4 ; WN. – 22 sierpnia. – 1914. – S. 10.
11. WN. – 26 sierpnia. – 1914. – S. 8 ; KL. – 26 sierpnia. – 1914. – S. 1.
12. Rossowski S. Lwów pod czas inwazji / S. Rossowski. – Lwów, 1925. – S. 1 ; Janusz B. Вказ. праця. – С. 2 ; Białnia-Chołoddecki J. Вказ. праця. – С. 35–36 ; Maciszewski S. Rosjanie we Lwowie. Szkic z niedawnej przeszłości / S. Maciszewski. – Lwów, 1926. – S. 4 ; Zakład narodowy im. Ossolinskich. – II.6526. – S. 2.
13. WN. – 29 sierpnia. – 1914. – S. 10 ; Białnia-Chołoddecki J. Вказ. праця. – С. 37–38 ; Там само. – С. 5 ; WN. – 1 września. – 1914. – S. 3.
14. Białnia-Chołoddecki J. Вказ. праця. – С. 39 ; Janusz B. Вказ. праця. – С. 3–4 ; Zakład narodowy im. Ossolinskich. – II.6526. – S. 3 ; Lwów po inwazji rosyjskiej (wrzesień–grudzień 1914). – Wien, 1915. – S. 2 ; Центральный державный исторический архив у м. Львові (далі – ЦДІАЛ). – Ф. 694. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 3 зв., 5 ; Там само. – Ф. 735. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 5 ; Maciszewski S. Вказ. праця. – С. 6 ; WN. – 1 września. – 1914. – S. 3 ; Biblioteka Narodowa w Warszawie. – 12196/I. – S. 13.
15. Lwów po inwazji rosyjskiej (wrzesień–grudzień 1914). – Wien, 1915. – S. 20.
16. Nadzwyczajny dodatek Kurjera Lwowskiego. – 3 wrzesień. – 1914. – S. 1.
17. KL. – 8 września. – 1914. – S. 2 ; Там само. – 14 września. – 1914. – S. 2 ; Janusz B. Вказ. праця. – С. 91–92 ; Biblioteka Narodowa w Warszawie. – 12196/I. – S. 30–31 ; Там само. – 13168/II. – С. 33.
18. KL. – 18 września. – 1914. – S. 2 ; WN. – 11 września. – 1914. – S. 4 ; ЦДІАЛ. – Ф. 735. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 15, 20–20 зв.
19. ЦДІАЛ. – Ф. 735. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 21.
20. Там само. – 17 września. – 1914. – S. 5.
21. SP. – 10 września. – 1914. – S. 2.
22. Там само. – 7 września. – 1914. – S. 4 ; Там само. – 11 września. – 1914. – S. 5 ; KL. – 3 październik. – 1914. – S. 2 ; ЦДІАЛ. – Ф. 735. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 17, 18 зв., 23.
23. ЦДІАЛ. – Ф. 735. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 20.
24. Там само. – Арк. 30 зв.
25. ЦДІАЛ. – Ф. 735. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 77 зв.
26. Там само. – Арк. 76.
27. SP. – 23 września. – 1914. – S. 3.
28. ЦДІАЛ. – Ф. 694. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 29 ; Там само. – Ф. 735. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 67 зв. ; KL. – 13 listopad. – 1914. – S. 3.
29. SP. – 28 sierpnia. – 1914. – S. 4.
30. WN. – 24 październik. – 1914. – S. 6 ; Там само. – 31 październik. – 1914. – S. 4 ; Там само. – 22 listopad. – 1914. – S. 6.
31. ЦДІАЛ. – Ф. 694. – Оп. 1. – Спр. 10. – Арк. 43 ; KL. – 20 grudzień. – 1914. – S. 3.
32. WN. – 5 październik. – 1914. – S. 6.
33. Прикарпатская Русь. – 29 декабря. – 1914. – С. 5.
34. Lwów po inwazji rosyjskiej (wrzesień–grudzień 1914). – Wien, 1915. – S. 33.
35. ЦДІАЛ. – Ф. 735. – Оп. 1. – Спр. 2. – Арк. 96 зв. ; SP. – 26 listopad. – 1914. – S. 2 ; Biblioteka Narodowa w Warszawie. – 14059/II. – S. 83.
36. Прикарпатская Русь. – 7 ноября. – 1914. – С. 5 ; KL. – 20 grudzień. – 1914. – S. 3.

37. Lwów po inwazyi rosyjskiej (wrzesień–grudzień 1914). – Wien, 1915. – S. 33; Janusz B. Вказ. праця. – С. 224; Maciszewski S. Вказ. праця. – С. 19; Biblioteka Narodowa w Warszawie. – 15401/II. – S. 115.
38. Lwów po inwazyi rosyjskiej (wrzesień–grudzień 1914). – Wien, 1915. – S. 20.
39. ЦДІАЛ. – Ф. 146. – Оп. 8. – Спр. 2111. – Арк. 1; Центральний державний історичний архів України в м. Києві (далі – ЦДІАК). – Ф. 361. – Оп. 1. – Спр. 417. – Арк. 68.
40. Janusz B. Вказ. праця. – С. 224–225.
41. ЦДІАК. – Ф. 361. – Оп. 1. – Спр. 417. – Арк. 68.
42. KL. – 3 kwiet. – 1915. – S. 6.
43. Там само. – 27 marca. – 1915. – S. 3.
44. Там само. – 29 marca. – 1915. – S. 3; Там само. – 30 marca. – 1915. – S. 3.
45. Там само. – 24 czerwca. – 1915. – S. 4; Там само. – 25 czerwca. – 1915. – S. 3.
46. ЦДІАК. – Ф. 701. – Оп. 1. – Спр. 343. – Арк. 2–2 зв., 9.

O. Vynnyk

THE ATTITUDE OF THE LVIV CIVIL POPULATION TOWARDS WOUNDED SOLDIERS AND THE PRISONERS OF WAR (1914–1915)

The article examines the reaction of the civil population to the appearance of wounded soldiers and prisoners of war at the streets of Lviv at the beginning of the First World War. The author describes the population treatment of the different groups of them, changing from the sympathy and help to cruelty.

УДК 947.7.084.2:316.653

Скороход О. В.

ПЕРША СПРОБА: ПРИХІД ДО ВЛАДИ БІЛЬШОВИКІВ У КИЄВІ КРІЗЬ ПРИЗМУ СПРИЙНЯТТЯ НАСЕЛЕННЯМ (СІЧЕНЬ–ЛЮТИЙ 1918 р.)

Стаття є спробою дослідити сприйняття населенням Києва приходу до влади у місті більшовиків та рефлексії обивателів, породжені новим режимом. Питання висвітлено з позицій історичної антропології.

Прихід більшовиків до Києва у 1918 р., порівняно з усіма іншими соціально-політичними кризами, які пережило місто під час революції, дотепер має чи не найбільше штампів «кривавості», «безладності». Колективний образ тих кількох тижнів характеризується тотальним божевіллям і хаосом. Ця студія є спробою дослідити ставлення населення Києва до названої події, варіативності її сприйняття та чинників, які на це впливали. Виконання такого завдання стає можливим завдяки аналізу еґо-документів, матеріалів періодичних видань, а також джерел офіційного характеру. До питання про сприйняття населенням Києва революції та, зокрема, змін влади раніше звертались у студіях, присвячених загальному контексту революції чи її окремим аспектам, проте окремо тема в історіографії не була розроблена. Певною мірою вона була порушена у роботах Галини Басари-Талішак та Віталія Скальського [1]. Однак їхні дослідження не присвячені окремо Києву та ставленню його мешканців до змін влади. До того ж

згадані студії створені у руслі політичної та соціальної історії, тоді як у пропонованій студії застосовано антропологічний підхід.

Ключовими пунктами понятійно-категоріального апарату є визначення «населення» та «сприйняття». Отже, під сприйняттям ми розуміємо безпосередню реакцію на зміну влади як на політичну та соціальну подію; активну діяльність чи бездіяльність населення, зумовлену діями владних органів; побутову і демонстративну поведінку, пов'язану зі зміною влади та ступенем її легітимності в очах населення. Варто уточнити, кого ми маємо на увазі під «населенням». Це насамперед мешканці Києва, а також ті категорії населення, які не були обивателями міста, але постійно чи тимчасово проживали у Києві в період революції: військові, приїжджі люди (у тому числі селяни, які часто навідувались у місто, а інколи мешкали у столиці).

Вступу армії Михайла Муравйова до Києва передувало більше десяти днів, упродовж яких